

בשלח (2)

השרשה ראשונה

וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרָעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָחָם אֱלֹדִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹדִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם
בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם (יג, יז)

וכי בגלל קושי מלחמה ישנו חשש שיחזרו לגיא של צלמוות? אם היה הכתוב אומר: פן תשבר רוחם בראותם מלחמה, הדבר היה מובן, שכן לאחר כל התלאות שעברו בני ישראל, יש חשש שעוד מלחמה תשבר את רוחם. אבל אטו משום כך ישובו מצרימה, למקום הסבל והרדיפות? אכן על כך באה התשובה בפסוק עצמו, המגלה לנו את חולשתו הגדולה של האדם, באומרו: "כִּי קָרוֹב הוּא" ! ואין כוונת הפסוק לומר שקרובה דרך ארץ פלישתים למצרים, אלא עדיין קרובה מאוד יציאתם של בני ישראל זה עתה ממצרים, וטבע האדם להימשך ולהיגרר אחרי הרגליו הנושנים! וכאימרת העולם שעדיף לאדם להישאר עם הצרות שכבר הורגל אליהם מלהסתגל לצרות חדשות, גם אם חדשות יהיו קלות יותר.

כך קושי השיעבוד של מצרים שכבר הורגלו והושרשו בו בני ישראל, יהיה עדיף להם על פני מלחמה, שמשמע: צרה חדשה!

רב שבדרון זצ"ל בספרו "לב שלום"

וְחָמָשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם (יג, יח)

אין חמושים אלא מזויינים (רש"י)

לכאורה יש להבין כיון שיצאו ישראל מזויינים למלחמה, למה בעמדם על הים לא ציוה הקב"ה לבני ישראל שילחמו עם מצרים, וה' ילחם להם, וינצחו ישראל בדרך הטבע, ולא יזה טעם עשה הקב"ה נס גדול, שלא כדרך הטבע, לקרוע להם הים ולנער פרעה וחילו בים סוף.

אבל מדרך המוסר איננו נכון שישאל בעצמם יעמדו נגד מצרים ללחום נגדם בחרב שבידם, כי אכסניה היו להם. ומפני כך ציוה הקב"ה "לֹא תִתְעַב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בָּאֲרֶצוֹ" (דברים כג, ח), בור ששתית ממנו מים, אל תזרוק בו אבן. לכן ציוה הקב"ה ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה ויבקעו המים ולא ילחמו בני ישראל בעצמם נגדם. וזה דמשמענו קרא הכי מוסר ודרך ארץ, שחמושים עלו בני ישראל, ואף על פי כן לא רצה הקב"ה שילחמו עמהם, אלא הקב"ה בקע הים לפנייהם.

תורת משה לבעל "חתם סופר"

וַאֲתָה הָרָם אֶת מִטֶּה וְנִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ (יד, טז)

מובא בספר משנת הרא"ש ז"ל: שמעתי מפי אבא מרי ע"ה שקריעת ים סוף לא נעשית במטה, והטעם לפי שהיו מעליבים ומלעיגים על משה מלאך ה' והיו אומרים מה כוחו ומה טיבו של משה, והלא הקטן ממנו אילו היה מטה האלוקים בידו יעשה נסים ונפלאות כמוהו, אז ראה והשקיף אל קנא יושב בשמים וצוה למשה עבדו "וַאֲתָה הָרָם אֶת מִטֶּה", פירוש הפרישו ממך, לשון תרומה, "וְנִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ", וכן עשה. וזהו שאמר הפסוק (להלן לא) "וַיֹּאמִינוּ בָהּ" ובמשה עבדו", אז הרגישו היכולת שהיה ביד משה בלתי מטה האלוקים וחזרו והודו על הראשונות.

להתענן באהבתך

שירת המלאכים ושירת ישראל

וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה (יד, כ)

באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להן הקב"ה: מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני? (סנהדרין לט:). מכאן למדו המלאכים שאף שלהם לא הותר לומר שירה, מ"מ לישראל הותר הדבר, שהרי בשעה שלהם הורה הקב"ה שלא לומר שירה, עמדו משה ובני ישראל ואמרו שירה! כך יש להסביר את שאלת המלאכים (ר"ה יב): מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה ויום הכפורים, שלכאורה יש לתמוה: מדוע המלאכים אינם מבקשים הם עצמם לומר שירה? אלא, שכבר בקריעת ים סוף למדו למלאכים אינם אומרים שירה כאשר הקב"ה מביא פורענות לעולם. ועל כן בר"ה ויוה"כ נדונים למיתה, אין המלאכים לומר שירה. ומה ששאלו היה רק מדוע אין ישראל אומרים שירה, כפי שאמרו בעת קריעת ים סוף. והרי הם בטוחים שיצאו לאור משפטם, אשר על כן לובשים לבנים, והשיב להם הקב"ה, שאע"פ שבטוחים בחסדי, מ"מ כשהמלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, שלא נגמר הדין גם להם, אין ראוי שיאמרו שירה אפילו שבטוחים שהקב"ה ירחם להם.

כמוצא שלל רב בשם "ערוך לנר"

וַתִּקַּח מִרְיָם הַנִּבְיָאָה אֶחָת אֶהֱרֹן אֶת הַתָּף בְּיָדָהּ (טו, כ)

מדוע קורא הכתוב למרים "אֶחָת אֶהֱרֹן" ולא "אחות משה"? ועוד יש לתמוה, מדוע לקחה "אֶת הַתָּף בְּיָדָהּ", ומשה לא עשה כן בשירת הגברים? ידוע כי מעלת משה רבינו על שאר הנביאים היתה בכך שמשא לא היה זקוק להכנה מיוחדת כדי שתשרה עליו הנבואה. בכל מצב

היה ראוי ומוכן לנבואה, אך הנביאים האחרים צריכים היו הכנה יתירה כדי שתשרה רוח הנבואה עליהם, כדברי הכתוב " וְהָיָה כִּנְגֹן הַמִּנְגֵּן וְהָיָה עָלָיו יָד ה' " (מלכים ב, טו). לכך לקחה מרים את התוף בידה, כהכנה להשראת הנבואה עליה, ובכך היא היתה "אֲחוֹת אֶהְרֹן" ולא "אחות משה", שהרי משה לא נזקק לכל פעולה או כלי נגינה כהכנה לקבלת הנבואה.

רב רובין זצ"ל בספרו "שנים מקרא" בשם רבי שלמה קלוגר

תלונות האדם מחוסר הבנתו

וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיִּחַנּוּ שָׁם עַל הַמַּיִם (טו, כז)

אמר ה"חפץ חיים" לפני שבאו בני ישראל לאלים הם היו במרה, שם לא יכלו לשתות מים כי היו מרים, ולכן קמו והתלוננו על משה "מה נשתה"? אבל אם היו יודעים שבעוד כברת ארץ יהיו כבר מים לרוב שתיים עשרה מעיינות מתוקים וערבים, עד כי מצאו לנכון לנוח שם כמה ימים בשביל המים מה שלא עשו כן במרה, שבמרה ישבו יום אחד, ובאלים התעכבו כ' יום, לא היו מתרעמים ומתלוננים. וכן הוא בכל הזמנים, האדם הוא קצר ראות, ולכן הוא מתלונן ומלא טענות ותרעומות על מצבו. אבל כל זה מחמת קוצר ראייתו, אם אמנם היתה לו אפשרות לראות מה עתיד לקרות לו בעוד זמן מה, לא היה מתלונן כלל, ואדרבא היה ברור לו שלצאת מן המיצר ולהגמל מן הצרות הדרך היחידה היא הבטחון בה', ומהתרעומת יכולים רק להפסיד את הישועה.

אוצרות התורה

"טעם" המן, כצפיחית בדבש

וַיִּקְרְאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מֶן וְהוּא קִזְרַע גֹּד לִבָּן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחִית בְּדָבֶשׁ (טז, לא)

התורה הקדושה מספרת, שטעם המן היה "כְּצַפִּיחִית בְּדָבֶשׁ", עוגת דבש, נשאלת השאלה, בחז"ל מבואר שמתיקות הדבש היא אחד מששים שבמן, היינו המן היה מתוק פי ששים יותר מדבש. ובלשון הפסוק משמע שהוא רק כצפיחית בדבש. שמעתי בשם הגאון מוילנא שאדרבה, הן הן דברי הכתוב "וְטַעְמוֹ", ה'נותן טעם' שלו. כמה הוא 'נותן טעם'? אחד בששים. אחד מששים של המן היה כמו צפיחית בדבש, כי המן עצמו מתוק פי ששים יותר. וכעת, אם חלק אחד שבמן, נכנס במאכל אחר, עד ששים עדיין טועמים ומרגישים טעם כמו דבש.

יחי ראובן

וַיָּצֵא הֶלֶחֶם בַּעֲמֻלָּק (יז, ט)

מה טעם אצל הים נאמר: "ואתם תחרישון", שלא יעשו מאומה ואילו כאן מזרזים אותם על כך למלחמה, "וַיָּצֵא הֶלֶחֶם"? ברם, בכל דבר הרשות יש צורך בבטחון,

שהשם יתברך ישלח את עזרתו, ואילו ההשתדלות האנושית אינה מועילה כלום, לעומת זה במקרה של מאבק למען היהדות אין לסמוך על בטחון כי אם חובה לעשות את כל הניתן להיעשות ולנהל את המלחמה בכל הכוחות שניתנו לאדם. בשעת מלחמת עמלק, שהיא סמל המלחמה מצד הרשעות והכפירה נגד האמונה והיהדות, אסור להחריש ולהסתפק רק בבטחון, כי אם "וַיָּצֵא הֶלֶחֶם" מעינה של תורה בשם "פרדס שמחה"

הלכה: כל דבר שמברך עליו אוחזו בימינו בשעת ברכה.

כתב הטור כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך. וכתב הב"י נראה שלמד כן מדרגתו בפרק כיצד מברכין (מג:): הביאו לפניו יין ושמן בית הלל ואמרים אוחזו את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין ואחר כך מברך על השמן וכמו שיתבאר בסימן רי"ב (קצ: ד"ה הביאו). וכ"פ מרן כל דבר שמברך עליו לאוכלו או להריח בו, צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך. וכתב המ"ב (ס"ק יז) טעם האחיזה ביד כדי שיכוין לבו על מה שמברך, והוא רק לכתחלה דבריעבד אם בירך עליו כשהיה מונח בפניו אף אם לא אחזו כלל יצא וכדלקמיה: עוד כתב (ס"ק יח') הטעם שאוחזו ביד ימין משום חשיבות, וכן בכל ברכה שמברך על איזה מצוה יש לו לאוחזו הדבר ביד ימינו בשעת ברכה וע"ד הקבלה אין לתחוב הפרי שמברך עליו בסכין אף שיאחזו הסכין בימינו. כשאומר לחבירו להושיט לו ספר יקבלנו ביד ימינו [ס"ח]: מנחת שי הלכות

פתגם: שיא של כל החכמות הוא האמונה הפשוטה

ספר "שמחה"

חקירה: פת שעברה צורתה: אינה לחם, או שאכילתה אינה כדרך אכילה (צפנת פענח כללי התורה והמצוות ח"ב ד"ה פת שעברה צורתו)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: ברכת נפשות

עני מרוד השיח את לבו ואמר: התדעו למה העשירים ממונם רב וזרעם מועט, ואילו העניים ממונם אפס וזרעם מרובה? לפי שהעשירים שולחנם משופע בכל מיני מאכלים שברכתם האחרונה היא "על המחיה", על "הגפן" או ברכת המזון. ואילו העניים בקושי יש להם על מה לברך "שהכל" וממילא הם מרבים לברך "בורא נפשות רבות"!

ספר "חד וחלק" חלק ג'

שבת שלום!

יוצא לאור לרפואה שלימה של ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, רפאל יהודה בן מלכה, בנימין יעקב בן זוהרית רות, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, דניאל בן רחל, דינה בת מרים. לעילוי נשמת ר' רזיאל בן אילנה זצוק"ל הי"ד.

יוסף ג'רמון כולל עקס לע בען

לכל עניני הדף נא לפנות במייל ל:

germon73@hotmail.fr

ניתן למצוא את העלון באתר www.kollet-aixlesbains.fr